សេចក្តីដកស្រង់អំពីសន្និសីទការសែតឯកឧត្តម សុខ អាន នៅថ្ងៃទី១២ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ នៅសាលប្រជុំនៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីលើបញ្ហា នៃការផ្តាច់ការចរចារបស់អង្គការសហប្រជាជាតិជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាអំពីការបង្កើតតុលាការកាត់ទោសមេដឹកនាំខ្មែរក្រហម

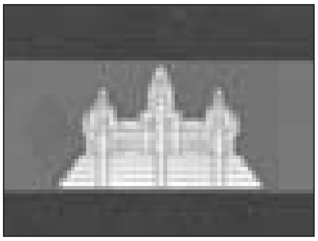

ឯកឧត្តម សុខ អាន: *ឥឡូវនេះខាង AP បានលើកឡើងនូវសំណួរពីរ គឺទីមួយសួរថា ដូចម្តេចបានជានៅក្នុងដំណើរដែលយើងជជែកគ្នានៅក្នុងរដ្ឋសភា យើងអត់ផ្សាយនូវខ្លឹមសារនូវលិខិតទាំង១១ចំណុចនេះ ហើយទីពីរបើសិនយើងធ្វើសម្បទានអីទេ ដើម្បីដែលយើងនិយាយថាចង់បានការចូលរួមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ នេះដែលសង្ឃឹមថា អង្គការសហប្រជាជាតិចូលរួម ។ ចំណុចទីមួយដូចដែលនៅក្នុងសេចក្តីថ្លែងការដែលសរសេរមិញនេះខ្ញុំបានលើកឡើងហើយ យើងថាយើងមាន “Gentlemen's Agreement” មួយរវាងខ្លួនខ្ញុំហើយនិងឯកឧត្តម ហេន ខូរេល ដែលនិយាយថា នៅក្នុងដំណើរការនៃការចរចាដើម្បីឲ្យងាយស្រួលទទួលលទ្ធផលនោះយើងមិនបាច់ផ្សព្វផ្សាយមិនបាច់ពន្យល់ពីជំហររបស់ខ្លួននីមួយៗជាសាធារណៈទេ ។ បើពន្យល់ទៅគឺថា ម្នាក់ ការពារជំហរខ្លួន ម្នាក់ទៀតការពារជំហរខ្លួនដែរនាំឲ្យដំណើរការនៃការចរចាមិនអាចមិនបានលឿនទៅមុខ ។ អ៊ីចឹងនេះជាអ្វីដែលយើង ហៅថា “Gentlemen's Agreement” គេអត់ផ្សព្វផ្សាយហ្នឹងបានន័យថាជាការឯកភាពគ្នា បាទ ។*

ដូច្នេះហើយបានជានៅក្នុងដំណើរការនៃការចរចានេះ យើងមិនបានគ្រោងទុក ក៏មិនបានពន្យល់ពីខ្លឹមសារនេះ ហើយនៅពេលនោះគឺហាក់ដូចជាឯកឧត្តម ហេន កូរេល ក៏មិនបានបញ្ចេញនូវខ្លឹមសារនៃការចរចានោះដែរ គឺថាយើងបានសម្បទានគ្នាទៅវិញទៅមក...ហើយយើងអត់បានផ្សព្វផ្សាយបញ្ហានេះជាសាធារណៈទេ ដូច្នេះដែលនិយាយនៅក្នុងរដ្ឋសភាជាសាធារណៈគឺក៏ខ្ញុំមិនបានបញ្ចេញគំនិតលម្អិតនៃការដែលយើងជជែកគ្នាដំបូង យើងទាស់គ្នាកន្លែងណា ហើយយើង...ក៏មិនបានបញ្ចេញថាយើងជជែកទៅវាយើងមានចំណុចកន្លែងណាមិនចុះសម្រុង ហើយយើងសម្របសម្រួលគ្នារបៀបម៉េច គឺយើងមិនបានបញ្ចេញទាំងអស់នោះទេ ។

ឯចំណុចទីពីរអំបាញ់មិញលោកតំណាងខាង AP បានសួរថា បានសង្ឃឹមថា....តើកម្ពុជាសម្បទានអីទៀតទេ ។ ថ្មីៗនេះខ្ញុំសុំបញ្ជាក់ថា ការដែលយើងឈានមកដល់បានសម្រេចអភិវឌ្ឍន៍ច្បាប់សម្រាប់ការកាត់ទោសនេះ នោះយើងបានឆ្លងកាត់ការសម្បទានច្រើនគន្លាក់រួចមកហើយ ទៅលើគោលការណ៍ធំៗ ដែលខ្ញុំសុំរំឭកឡើងវិញដូចតទៅនេះ ÷

ពីដំបូងឡើងគឺតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៨ ដល់ក្រោយមកចរចា....គឺជំហរយើងទាំងពីរនៅឃ្លាតគ្នាឆ្ងាយណាស់ ហើយយើងបានឆ្លងការសម្របសម្រួលជាដំណាក់កាលធំៗដូចតទៅនេះ ទីមួយ ពីដំបូងឡើងគឺខាង UN បានលើកឡើងអំពីការបង្កើតតុលាការអន្តរជាតិមួយ ហើយកម្ពុជាបានលើកឡើងអំពីការបង្កើតតុលាការជាតិ ។ ដូច្នេះខុសគ្នាឆាយណាស់ ម្ខាងទាមទារតុលាការជាតិ ម្ខាងទាមទារតុលាការអន្តរជាតិ ប៉ុន្តែចុងក្រោយយើងបានឈានទៅដល់ដំណាក់កាលមួយសម្របសម្រួលដែលយើងនិយាយអំពីតុលាការជាតិ ប៉ុន្តែមានការចូលរួមពីចៅក្រមបរទេសដែលយើងហៅថា ការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ ។ បើយើងនិយាយភាសាអង់គ្លេសថា Extraordinary Chamber in the court of Cambodia. ។

ហេតុដូចម្តេចបានយើងឈានទៅដល់រូបមន្តនោះ ព្រោះថានៅពេលនោះទាំងអស់គ្នាមើលឃើញថា ការបង្កើតតុលាការអន្តរជាតិគឺទៅមិនរួចទេ គឺធ្វើទៅមិនបាន ពីព្រោះនៅក្នុងកម្រិតអង្គការសហប្រជាជាតិក៏មានការលំបាកដែរ ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខដែរ ហើយចំពោះយើង យើងក៏ចង់បានការកាត់សេចក្តីមួយដែលទទួលស្គាល់ដោយមតិអន្តរជាតិដែលអាចនិយាយបានថា *Internationally Accepted Standard* ដូច្នេះយើងក៏ចង់បានអ៊ីចឹងហើយខាងអង្គការសហប្រជាជាតិក៏ចង់បានតុលាការមួយដែលមានលក្ខណៈអន្តរជាតិ ប៉ុន្តែដោយឃើញក្នុងក្របខ័ណ្ឌតុលាការអន្តរជាតិសុទ្ធសាធទៅមិនរួចទេ ដូចខ្ញុំលើកឡើងមិញអ៊ីចឹងមិនមែនមកពីកម្ពុជាទេ គឺមកពីអង្គការសហប្រជាជាតិបង្កើតមិនបានដែរ ដូច្នេះយើងបានឈានមកដល់ដំហររួម ដែលដំហររួមនោះគឺដែលយើងហៅថា អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញនៅក្នុងតុលាការជាតិកម្ពុជានោះ ។

មកឈានដល់ដំណាក់កាលទី២នៃការសម្របសម្រួលនៃសម្បទាន គឺក្រោយពីបានឯកភាពគ្នាថា ឥឡូវបានបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញហើយ នោះគឺនៅជជែកគ្នាថា នរណាជាអ្នកដែលមាន *Majority* នរណាដែលត្រូវមានសម្លេងភាគច្រើនដែលកម្ពុជាក៏ចង់បានសម្លេងភាគច្រើន *UN* ក៏ចង់បានសម្លេងភាគច្រើន ។ ដូច្នេះទីបំផុតគឺយើងបានសម្របសម្រួលគ្នាក្នុងរូបមន្តមួយដែលឲ្យកម្ពុជាមានភាគច្រើន ចំនួនចៅក្រមភាគច្រើន ប៉ុន្តែការសម្រេចត្រូវសម្រេចតាមវិធីមួយដែលមិនដែលមាននៅក្នុងតុលាការ គឺភាពដែលគេហៅថា ភាគច្រើនលើសលុប *Supper Majority* រូបមន្ត *Supper Majority* គឺលើកឡើងដើម្បីជារូបភាពសម្បទានជាសម្បទានពីភាគីទាំងសងខាង ។

ក្នុងការសម្បទានទីបី...គឺ *UN* ចង់បានប្រព័ន្ធ *Common Law* កម្ពុជាចង់បានប្រព័ន្ធ *Romano Germanic* បានន័យថា មានចៅក្រមស៊ើបអង្កេតមួយ និងមានព្រះរាជអាជ្ញាមួយ ។ ខាង *UN* ចង់បានប្រព័ន្ធ *Common Law* គឺមានតែ *Prosecutor* មួយ ។ អ៊ីចឹង *Compromise* នៅកន្លែងណា ហើយ *Compromise* ធំទីបីគឺថា ឲ្យមានជាអ្នកដែល *Prosecutor* ផង ហើយឲ្យមានអ្នកដែលគេហៅថាចៅក្រមស៊ើបអង្កេតផង ហ្នឹងគេហៅថា *Three instructions investigating judge* ហើយវាមានមួយម្នាក់ដែរ គឺមាន *Co-investigating Judge* អាណឹងជារូបភាពសម្បទានទាំងសងខាង ធ្វើសម្បទានទាំងសងខាងហើយបានចេញរូបភាពណឹង ។

សម្បទានធំទីបួនគឺថា ក្រោយពីបានអ៊ីចឹងហើយលើកសួរថា បើ *Co-prosecutor* ម្នាក់ថាចោទប្រកាន់ ហើយម្នាក់ថាមិនចោទប្រកាន់ ណឹងគឺថាពីរនាក់ហ្នឹងទាស់គ្នា យោបល់មួយទៀតតើត្រូវធ្វើយ៉ាងម៉េច? គឺយើងឯកភាពគ្នាបង្កើតអ្វីដែលហៅថា *Pre-trial chamber* ។ *Pre-trial chamber* អង្គបុរេជំនុំជម្រះ អាណឹងក៏មិនដែលមានដែរនៅក្នុងតុលាការយើង តុលាការឯណាក៏មិនដែលមានដែរ ប៉ុន្តែយើងឯកភាពគ្នាបង្កើតដែលជារូបភាពនៃសម្បទានទាំងសងខាង ។

ឯកឧត្តម សុខ អាន: ហេតុដូច្នេះយើងបានធ្វើសម្បទានជាបន្តបន្ទាប់ ឥឡូវលោកសួរថា តើយើងត្រូវធ្វើសម្បទានអីទៀតទេ ហើយការសម្បទាននេះគឺបានលើកឡើងគឺដំណើរការនៃការចរចារនេះយូរគឺដោយសារភាគីទាំងសងខាងត្រូវធ្វើសម្បទានគ្នាទៅវិញទៅមកអ៊ីចឹងហើយ ឥឡូវនេះសួរថា តើត្រូវធ្វើសម្បទានអ្វីទៀតទេ? ខ្ញុំយល់ថា វាមិនមែនជាពេលវេលាដែលត្រូវនិយាយគ្នាពីសម្បទានទេ ។

អ្នកកាសែត: ឯកឧត្តម! ខ្ញុំមកពីទីភ្នាក់ងារព័ត៌មាន ក្យូដូជប៉ុន មូលហេតុដែលប្អូនចង់ដឹងច្បាស់លាស់ ហេតុអីបានអង្គការសហប្រជាជាតិបានឈានទៅដល់ការដកខ្លួន ឬមួយក៏ចម្លើយរបស់ដែលគេសរសេរខាងរដ្ឋាភិបាលយើង ខ្ញុំបានអាននូវអត្ថបទដំបូងរបស់លោក ហេន កូរេល ហ្នឹងគឺថា មានជិត១៨មាត្រាដែលបានឆ្លើយថា អ្វីដែលរដ្ឋសភាជាតិអនុម័តនោះគឺមិនដូចគ្នាទៅនឹងអ្វីនដែលភាគីទាំងពីរបានចរចាគ្នា ។ ដូច្នេះផ្តើមពីហេតុផលនេះឬបានអង្គការសហប្រជាជាតិបានដកខ្លួនចេញ ហើយទីពីរទៀតឯកឧត្តមបានមានប្រសាសន៍ថា យើងមិនមានសម្បទានអីតទៅទៀតទេ តើអ្វីដែលសម្តេចនាយកលោកបានមានប្រសាសន៍ម្សិលមិញ ទ្វារកម្ពុជានៅបើកចំហ តើបើកចំហលើគោលការណ៍អី?

ឯកឧត្តម សុខ អាន: សូមអត្ថាធិប្បាយទៅលើការពិចារណាថា ហេតុអ្វីបានជាអង្គការសហប្រជាជាតិដក ជាពិសេសឯកឧត្តម ហេន កូរេល ឈប់ចរចា ។ ខ្ញុំយល់ថា យើងមិនអាចយល់ពីទឹកចិត្តពិតប្រាកដរបស់គាត់បានទាំងអស់១០០ភាគរយបាននោះទេ ប៉ុន្តែគ្រាន់តែតាមការពិចារណារបស់ខ្ញុំគឺថា សព្វថ្ងៃនេះប្រហែលជាឯកឧត្តម ហេន កូរេល គាត់រវល់ការងារច្រើនពេក មានការងារមកពី Afganistan ការងារពិសេសការងារសៅរ៉ាឡេអូន ដូច្នេះអាចថារវល់ការងារច្រើនពេក អ៊ីចឹងទៅគាត់អាចថាមិនសូវចាប់អារម្មណ៍ពីបញ្ហាកម្ពុជា ហើយនៅសួរទៀតថា តើនៅពេលដែលថាឈប់ហ្នឹងឯកឧត្តមបានលើកឡើងថាមកពីមានចំណុចច្រើនដែលមិនដូចគ្នានៅក្នុងការចរចា ច្បាប់នៃការចរចា ខ្ញុំសុំបញ្ជាក់ថានេះជាចំណុចសំខាន់ណាស់ដែលយើងត្រូវស្វែងយល់ឲ្យច្បាស់ ផ្នែកដូច្នេះហើយ មូលហេតុនេះហើយបានខ្ញុំចែកផ្សាយនូវលិខិតរបស់ខ្ញុំដែលផ្ញើជូនឯកឧត្តម ហេន កូរេល ពន្យល់គាត់ ពន្យល់អំពីចំណុចដែលលោកបានលើកឡើងនេះ អ៊ីចឹងនៅក្នុងលិខិតនេះ ដែលបានចែកផ្សាយនេះ គឺអស់លោកនឹងបានមើលទៅនឹងយល់ហើយថា ចំណុចអ្វីខ្លះដែលបានជាចំណុចទាក់គ្នា ហើយការពន្យល់របស់ក្រុមការងារ ជាពិសេសរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ដែលជូនលើចំណុចទាំងនោះតើវាសមរម្យឬទេ? បាទ វាសមស្របឬទេ? ហើយតើចំណុចវាធំគួរឲ្យកាត់ផ្តាច់ការចរចាទេ? ព្រោះអត់មានចំណុចអី ក្រៅពីហ្នឹងទៀតទេ ចំណុចចុងក្រោយមានតែប៉ុណ្ណឹង ។

ចំណុចទាំងនេះគឺអស់លោកនឹងយល់ថា តើវាជាចំណុចមួយធំដែលខុសគ្នាខ្លាំងរហូតដល់ផ្តាច់ការចរចាឬទេ? ខ្ញុំមើលឃើញថាវាអត់មានអីធំនឹងកើតដល់ទៅថាជាចំណែកដែលដោះស្រាយមិនបានទេ ហើយចំណុចដែលធំជាងគេនៅក្នុងលិខិតចុងក្រោយរបស់ឯកឧត្តម ហេន កូរេល គឺនិយាយអំពីរឿង Article cooperation ហើយនិងច្បាប់ដែលខ្ញុំបានអត្ថាធិប្បាយនៅក្នុងសេចក្តីផ្តើមរបស់ខ្ញុំនេះ សាច់រឿងហ្នឹងវាអត់មែនជារឿងផង ដូចខ្ញុំលើកអម្បាញ់មិញ វាអត់មែនជារឿង ហើយមិនមែនជាបញ្ហាចោទថា អត្ថបទណាធំជាងអត្ថបទណាទៀត ព្រោះតាមគោលការណ៍យើងយល់ហើយ ។ បើកាលណារដ្ឋមួយចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាតិហើយ គឺអត្ថបទនោះគឺជាអត្ថបទដែលមានឧត្តមភាពបំផុត ប៉ុន្តែចំណុចដែលខ្ញុំលើកឡើងនោះគឺថាអាអត្ថបទពីរហ្នឹងវាអត់មានស្អីដែលត្រូវទំនាស់គ្នាឲ្យទៅជាជជែកគ្នាថា អាណាត្រូវឧត្តមភាពលើអាណាផង ពីព្រោះដូចខ្ញុំបានលើកឡើងមិញអ៊ីចឹង យើងមិនមានផលប្រយោជន៍អីនឹងទៅធ្វើច្បាប់មួយដែលឆ្លងកាត់រដ្ឋសភា ឆ្លងកាត់អង្គការនីតិបញ្ញត្តិរបស់រដ្ឋ របស់ព្រះរាជាណាចក្រ ហើយបានហើយយើងមកធ្វើកិច្ចព្រមព្រៀងមួយ ឬមួយយើងហៅថា មាត្រាឬក៏មូលដ្ឋាននៃកិច្ចសហប្រតិបត្តិការឲ្យខុសពីហ្នឹងជុយពីហ្នឹង ឲ្យទៅលុបច្បាប់ហ្នឹងវិញនោះទេ ។ ដូច្នេះវាអត់មានផលប្រយោជន៍អីត្រូវធ្វើអ៊ីចឹង ។ ដូច្នេះហើយបានខ្ញុំលើកឡើងថា អត្ថបទពីរហ្នឹងវាមានគោលដៅខុសគ្នា ។ អត្ថបទមួយគឺជាច្បាប់មូលដ្ឋាននៃការកាត់ទោស អត្ថបទមួយគឺជាច្បាប់មូលដ្ឋាននៃកិច្ចសហប្រតិបត្តិការរវាងកម្ពុជានិងអង្គការសហប្រជាជាតិ ។ ដូច្នេះច្បាប់ពីរហ្នឹងវាមានអីមិនជាន់គ្នា វាមានអីនឹងត្រូវតែលុបគ្នាទៅវិញទៅមកឯណា វាបំពេញគ្នាទៅវិញទៅមកទេ ។ អ៊ីចឹងទស្សនីករណ៍នៅក្នុងនេះគឺអស់លោកឯកឧត្តម អស់លោកនឹងមើលឃើញថា វាអត់មានរឿងអីដែលថាវាជ្រៅជ្រះដែលវាលំបាកស្មុគស្មាញរហូតដល់ត្រូវកាត់ផ្តាច់ការចរចានោះទេ ។

....ដូច្នេះហើយបានជាយើងសួរទៀតថា ហេតុដូចម្តេចបាននិយាយថាច្បាប់ហ្នឹងអត់ដូចការចរចា ចម្លើយរបស់ខ្ញុំគឺថាយើងពិនិត្យមើលនូវអត្ថបទនូវសំបុត្រដែលឆ្លងឆ្លើយចំណុចដែលទាក់គ្នា ខាងក្រោយវាអត់មានស្អីដែលខុសគ្នាដូចដែលគេនិយាយអ៊ីចឹងទេ ។ វាអត់មានស្អីដែលខុសគ្នាធំជាមូលដ្ឋាននោះទេ ។...អាចសម្របសម្រួលអាចចរចាគ្នាបាន ហើយចំណុចមួយទៀតសួរថា សម្តេចលោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីលោកលើកឡើងថា ទ្វារនៅចំហ បាទ នេះជាជំហររាជរដ្ឋាភិបាល គឺថាយើងត្រូវតែបញ្ជាក់ថា ទ្វារនៅតែចំហ ប៉ុន្តែហេតុដូចម្តេចបានយើងនិយាយថា អត់មាន Concession ឥឡូវនេះគឺមិនមែនជាពេលវេលានិយាយពី Concession អម្បាញ់មិញពាក្យរបស់ខ្ញុំ នៅពេលដែលខ្ញុំពន្យល់អំពីសម្បទានខ្ញុំលើកឡើងថា សម្បទានមិនមែនជាអ្វីដែលត្រូវធ្វើដោយឯកតោភាគីទេ អ៊ីចឹងហើយមិនមានន័យថា ទាល់តែនិយាយអំពីសម្បទានបានទ្វារបើកនោះទេ អ៊ីចឹងគឺទ្វារនៅតែចំហ គ្រាន់តែយើងនៅតែ

ត្រៀមបន្តការចរចាជានិច្ច គឺត្រៀមបន្តការចរចាជានិច្ចដើម្បីនិងធ្វើឲ្យសម្រេចឡើងនូវគោលដៅនេះ គោលដៅនេះគឺអី គឺការបង្កើតឡើងនូវអីដែលយើងហៅថា Extraordinary Chamber នេះ នោះជាគោលដៅ ដូច្នេះយើងនៅតែត្រៀមដើម្បីបន្តការចរចាជាមួយនឹង UN ហើយដើម្បីសម្រេចនូវគោលដៅនៃការបង្កើត Extraordinary Chamber នេះឯង ។

ដូច្នេះខ្ញុំសុំឆ្លើយនឹងសំណួរដូចតទៅនេះ ទីមួយសួរថាអាណឹងវា Stalemate អីមែនទេ? ខ្ញុំថាបើនិយាយពីដំណើរការចរចាពីដំណើរការចរចា បើខាង...អាណឹងជា Stalemate ប៉ុន្តែយើងនិយាយពីអី និយាយពីការបង្កើតតុលាការ និយាយពីការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញ អ៊ីចឹងវាមិនមែនជា Stalemate សម្រាប់ការបង្កើតតុលាការនោះទេ នឹងនាំឲ្យបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះនោះទេ ប៉ុន្តែឥឡូវនេះក៏វាដាច់ពេកដែរ ដែលយើងត្រូវនិយាយថាត្រូវធ្វើយ៉ាងណានោះ ចំណុចនេះយើងនឹងនិយាយនៅថ្ងៃក្រោយ បើសិនណាជាគ្មានការចូលរួមពីអង្គការសហប្រជាជាតិនោះ អាណឹងយើងត្រូវធ្វើម៉េចទេ ខ្ញុំមិនចង់និយាយឥឡូវទេ ឥឡូវនេះយើងគ្រាន់តែចង់បញ្ជាក់ថាបើនិយាយពីការចរចា បើម្ខាងអត់ចរចា អាណឹង Stalemate ហើយប៉ុន្តែវាមិនមែនជា Stalemate សម្រាប់គោលដៅចុងក្រោយនៃការបង្កើតអង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញនោះទេ អ៊ីចឹងសួរថាធ្វើម៉េច? ខ្ញុំគិតថា ឥឡូវនេះដូចជាពេលដាច់ខ្លាំងពេកហើយ បើយើងនិយាយអំពីថាតើត្រូវធ្វើម៉េចនោះ អាណឹងយើងត្រូវបន្តការពិចារណាបន្តការពិគ្រោះយោបល់ពីមិត្តភក្តិជិតឆ្ងាយរបស់យើងទៀតថា តើយើងត្រូវធ្វើម៉េច?

ចំណុចមួយទៀតសួរថា តើមានប្រទេសណាសន្យាថាជួយយ៉ាងម៉េចអីម៉េច ខ្ញុំយល់ថាអស់លោកឯកឧត្តម លោក លោកស្រីជ្រាបហើយថា មកដល់ពេលនេះមានប្រទេសមិត្តភក្តិមួយចំនួន ជាពិសេសគឺប្រទេសដែលសំខាន់ៗ ចាប់អារម្មណ៍ខ្ពស់ពីការកាត់ទោសនេះ គេបានប្រកាសគាំទ្រជំហររបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា នៅក្នុងការដែលយើងសម្តែងឆន្ទៈបន្តការចរចា បានន័យថា គេមិនចង់ឲ្យមានការផ្តាច់ការចរចាឯកតោភាគីនោះទេ ។ យើងខ្ញុំនឹងចែកជូននូវការដកស្រង់សេចក្តីថ្លែងការរបស់ប្រទេស នឹងចែកជូន ។ ...ហើយខ្ញុំក៏ជឿថាប្រហែលជាមិនទាន់ដល់ពេលដែលយើងត្រូវពិគ្រោះគ្នាថាត្រូវយកវិធានការយ៉ាងម៉េចនោះទេ ។ អាចថាយើងត្រូវការពេលវេលាបន្តិចទៀតដើម្បីយើងជំហរពីបញ្ហានេះ ។

អ្នកកាសែត: ភ្ជាប់នឹងសម្តីប្រសាសន៍របស់ឯកឧត្តម វាហាក់បីដូចជារហ័សពេកដែលត្រូវធ្វើយ៉ាងម៉េច ហើយនិងត្រូវការពេលវេលាដើម្បីដូចថាបើមានការសម្តែងនូវការព្រួយបារម្ភអំពីវ័យចំណាស់របស់ជនសង្ស័យដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរឿងប្រល័យពូជសាសន៍ ហើយនិងការតួញត្អែររបស់មេធាវីរបស់ជនសង្ស័យដែលបានជាប់នៅក្នុងពន្ធធនាគា ដូចជា តាឌុច ហើយនិងតាម៉ុក តាម៉ុកហ្នឹងគឺថាតើរាជរដ្ឋាភិបាលមានគម្រោងដើម្បីបង្កើតតុលាការកាត់ទោសឲ្យបានឆាប់ឬក៏រក្សានៅពេលប៉ុន្មានឆ្នាំទៀត?

ឯកឧត្តម សុខ អាន: អ៊ីចេះខ្ញុំជម្រាបថា សុំប្រែសំនួរជាអង់គ្លេស... បញ្ហានេះ ពាក្យដែលខ្ញុំនិយាយថាពាក្យដែលឆាប់ពេកនេះមិនមានន័យថាវង់ចាំដល់ទៅរាប់ខែរាប់ឆ្នាំនោះទេ ពាក្យឆាប់ពេកនេះប្រហែលជា....អាចថាផ្សេងៗ ហ្នឹងយើងត្រូវពេលវេលាតែប៉ុន្មានថ្ងៃប៉ុន្មានអាទិត្យនោះទេដើម្បីមើលជំហរ ហើយយើងខ្ញុំយល់ហើយថា មិនយូរដល់រាប់ខែរាប់ឆ្នាំនោះទេ បើមើលតែខាងជំហរនោះអាណឹងរាប់ថ្ងៃឬរាប់អាទិត្យទៅ ហើយកាលដែលសំខាន់ហ្នឹងគឺមានមាត្រា៤៦ ច្បាប់បានចែងអំពីអាដែងចំណុចនេះដែរ ។

អ្នកកាសែត: ខ្ញុំមកពីក្យូដូ ឯកឧត្តមសុំបន្តទៀតចំពោះទាក់ទងឯកឧត្តមអាចជម្រះមន្ទិលសង្ស័យពីមជ្ឈដ្ឋានជាតិយើងខ្លះថាការដកខ្លួនរបស់ UN វាទៅជាសេចក្តីជោគជ័យរបស់រដ្ឋាភិបាលទៅវិញ ពីព្រោះរដ្ឋាភិបាលដែលមកពីគណបក្សកាន់អំណាចនោះថាមិនមានចេតនាឲ្យមានការបង្កើតឲ្យមានការបង្កើតតុលាការទេរហូតដល់ក្រោយបោះឆ្នោត២០០៣នេះ ។

ឯកឧត្តម សុខ អាន: ខ្ញុំយល់ថានេះជាការបកស្រាយមិនត្រឹមត្រូវពីការពិតនោះទេ អ្វីដែលយើងចង់បានដូចខ្ញុំបានបញ្ជាក់តាំងពីដើមមក គឺថាយើងចង់បានចង់បានការមួយដែលគេហៅថាមាន Standard internationally accepted standard បានន័យថា

មានគំនិតមួយដែលទទួលស្គាល់ ហើយយើងក៏បាននិយាយតាំងពីមុនម៉ោហើយ បើយើងមិនចង់ឲ្យមានតុលាការមិនចំណាយពេលវេលា បាទ មិនចំណាយការខិតខំ មិនចំណាយអាដែងអ្វី...លុយកាក់ ប្រាក់កាក់ដើម្បីធ្វើការប្រជុំនោះទេ ព្រោះថាកិច្ចការងារនេះ ទោះបីតិចឬច្រើនយើងត្រូវចំណាយលុយ ចំណាយថវិកា ហើយយើងចំណាយពេលវេលាខិតខំ អ៊ីចឹងវាបើយើងមិនចង់បាន យើងទុកពេលវេលាដើម្បីយើងធ្វើការងារដែងខាងការអនុវត្តកម្មវិធីនយោបាយយើងមានច្រើនណាស់ ការកែទម្រង់មានច្រើនបែបយ៉ាងណាស់ ការកសាងសេដ្ឋកិច្ច ការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ គឺកម្មវិធីរាជរដ្ឋាភិបាល របស់យើងមានច្រើនណាស់ ការងារដែលយើងត្រូវធ្វើមានច្រើនណាស់ បើយើងមិនចង់បានម៉េចចំណាយពេលវេលាដើម្បីធ្វើធ្វើអី អ៊ីចឹងអ៊ីដែលយើងបានខិតខំអស់នេះគឺយើងបញ្ជាក់ច្បាស់ថា រាជរដ្ឋាភិបាលចង់បានឲ្យមានតុលាការនេះ អ្នកដែលនិយាយហ្នឹងគាត់ចេះតែថាទៅ អ៊ីចឹងហើយ ដូចដែលខ្ញុំលើកពីមុនអ៊ីចឹង ដោយចេញពីគោលដៅហ្នឹងហើយបានយើងឈានទៅដល់មានការសម្បទាននឹងគ្នាជាជំហានៗនោះ នេះជានយោបាយ ជាគោលដៅរបស់រាជរដ្ឋាភិបាល ។

អ្នកការសែត: ឯកឧត្តមបានមានប្រសាសន៍ថា សម្បទានមិនមែនជាអ៊ីដែលធ្វើដោយឯកតោភាគីទេ បើសិនជាខ្ញុំអាចបកស្រាយជាភាសានេះបាន បានន័យថាឯកឧត្តមទន្ទឹងឬក៏ចង់បានឲ្យអង្គការសហប្រជាជាតិនេះក៏ធ្វើសម្បទានខ្លះដែរដើម្បីឲ្យមានដំណើរការចរចាឡើងវិញ តើ Specific ហ្នឹងតើអ៊ីដែលឯកឧត្តមចង់ឃើញឲ្យអង្គការសហប្រជាជាតិធ្វើជាសម្បទានដើម្បីឲ្យដំណើរការចរចានេះរស់ឡើងវិញ បាទ?

ឯកឧត្តម សុខ អាន: ខ្ញុំមិនទាន់បានគិតពីរឿងនោះទេ ឥឡូវនេះគឺអ៊ីដែលការគិតគូរចម្បងគឺថាការកំណត់ជំហរថាយើងចង់បន្តការចរចា យើងនៅរក្សាទ្វារចំហ ហើយដំណើរការធំនេះ ថាតើអាចថាអង្គការសហប្រជាជាតិប្រកាន់ជំហរ...។ អម្បាញ់មិញគឺថា....បានសួរថាតើយើងមានជំហរយ៉ាងណាដែលចំពោះការដែលមានអ្នកការពារ បានន័យថាមេធាវី តើមាន...ចំណុចនេះជាចំណុចមួយសំខាន់នៃការចរចា ប៉ុន្តែខ្ញុំយល់ថា បើយើងពិនិត្យចំណុចនេះគឺយើងឃើញជំហរជាវិជ្ជមានរបស់ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាលើបញ្ហានេះ ។ នៅក្នុងអត្ថបទច្បាប់ដែលខ្ញុំបានចែកជូនជាភាសាអង់គ្លេសហើយនេះ ចែកជូនអស់លោក-លោកស្រីមុនហ្នឹងឃ្លានិយាយអំពី និងឃើញមានការនិយាយអំពីថាការដែលរដ្ឋាភិបាលរកមេធាវីឲ្យចុងចោទ ប៉ុន្តែនៅក្នុងច្បាប់នេះមិនបានហាមមិនឲ្យមានមេធាវីបរទេសទេ ។

ដូច្នេះគឺនៅក្នុងការអនុវត្តន៍គឺគេអាចអនុវត្តច្បាប់ផ្ទៃក្នុងប្រទេស ហើយច្បាប់ផ្ទៃក្នុងប្រទេសគឺបាននិយាយអំពីមេធាវីបរទេស ។ បើលោកសិក្សាអំពីលក្ខន្តិកៈរបស់គណៈមេធាវីនោះនឹងឃើញថា ក្នុងច្បាប់នោះគេអនុញ្ញាតឲ្យមេធាវីបរទេសគឺអាចមកការពារកូនក្តីនៅក្នុងព្រះរាជណាចក្រកម្ពុជាបាន ដោយគេសហការជាមួយមេធាវីខ្មែរ ។ ប៉ុន្តែគេមានរបៀបរបបនិងវិធីធ្វើការ... គឺចំណុចត្រង់នេះដែលច្បាប់មានលក្ខណៈបើកទូលាយជាងច្បាប់នៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន ។ ដូចលោកជ្រាបហើយ មានប្រទេសជាច្រើនណាស់ដែលជឿនលឿនជាងយើងដែលគេមិនអនុញ្ញាតឲ្យមេធាវីបរទេសទៅការពារកូនក្តីនៅប្រទេសគេទេ ។ ក៏ប៉ុន្តែនៅកម្ពុជា ច្បាប់យើង យើងបានអនុញ្ញាតរួចហើយ ។ ដូច្នេះច្បាប់នេះវាទូលាយជាងច្បាប់នៅក្នុងប្រទេសមួយចំនួនធំ ។

គួរលោកសិក្សាច្បាប់ *Bar Association* ដែលគេនិយាយអំពីរបៀបរបបដែលមេធាវីបរទេសត្រូវធ្វើការសហការជាមួយមេធាវីខ្មែរ...ខ្ញុំចង់បញ្ជាក់ចំណុចនេះ គឺថាច្បាប់យើងទូលាយបើកចំហនិងមានលក្ខណៈវិជ្ជមានជាងច្បាប់នៅក្នុងប្រទេសដែលខ្ញុំនិយាយថា ជាប្រទេសដទៃនោះច្រើនណាស់ ។ នៅប្រទេសជឿនលឿនមួយចំនួនធំ គេបានហាមឃាត់មិនឲ្យមេធាវីបរទេសទៅការពារកូនក្តីទេ ។

អ្នកការសែត: ឯកឧត្តម! ខ្ញុំមកពីខាងទូរទស្សន៍ជាតិកម្ពុជា ខ្ញុំមានសំណួរ៣ៈ ទី១ តើឯកឧត្តមសង្ឃឹមថាអង្គការសហប្រជាជាតិនឹងសម្រេចចិត្តសារជាថ្មីដែរឬទេ? ទី២ តើការដកខ្លួនរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិរួចហើយនោះ តើកម្ពុជាអាចរៀបចំ

ដំណើរការកាត់ទោសខ្មែរក្រហមដោយខ្លួនឯងដែរឬទេ ហើយសំណួរទី៣ តើឯកឧត្តមយល់យ៉ាងណាដែរចំពោះបន្ទូលរបស់សម្តេចក្រុមព្រះដែលថា បើគ្មានអង្គការសហប្រជាជាតិនិងសហគមន៍អន្តរជាតិប្រទេសកម្ពុជាយើងមិនអាចរៀបចំដំណើរការកាត់ទោសមួយប្រកបដោយការជឿទុកចិត្តបានទេ?

ឯកឧត្តម សុខ អាន: *ចំពោះសំណួរទី១ខ្ញុំយល់ថា សារពត៌មានគឺ.....ហើយសួរថាតើយើងអាចកាត់សេចក្តីដោយខ្លួនយើងបានដែរឬទេនោះ ខ្ញុំយល់ថាយើងគួរពិនិត្យមាត្រា៤៦ ។ នៅក្នុងមាត្រា៤៦នេះបានចែងច្បាស់អំពីដំណើរការ ប្រសិនណាជាមានការដកខ្លួននោះច្បាប់នឹងអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើយ៉ាងណា ។ អ៊ីចឹងហើយឃើញថា វាមិនអាចដូចដែលខ្ញុំបានបញ្ជាក់អម្បាញ់មិញ វាមិនមែនជា Stalemate សម្រាប់ដំណើរការកាត់ទោស គ្រាន់តែឥឡូវនេះគឺវាលឿនពេក បើយើងនិយាយអំពីដំណើរការបន្តិចទៀតយើងដល់ពេលនិយាយរឿងហ្នឹង ហើយយើងមិនទុកអូសបន្លាយដល់រាប់ខែរាប់ឆ្នាំដូចសំណួរខាងដើមនោះទេ អ៊ីចឹងគឺក្នុងរយៈពេលឆាប់នេះគឺយើងនឹងពិចារណាថាយើងនឹងត្រូវធ្វើយ៉ាងណាឲ្យភាពដំណើរការនេះយ៉ាងម៉េច ប៉ុន្តែអ្វីដែលខ្ញុំបញ្ជាក់ជូនបានឥឡូវគឺថា វាអត់មានការទាល់ច្រកសម្រាប់ការកាត់ទោសទេ ។*

អំពីសំណួរថាទាល់តែមានការចូលរួមពីអង្គការសហប្រជាជាតិនោះទើបមានការកាត់ទោសមួយ...(ម្ចាស់សំណួរបញ្ជាក់ៈ បើគ្មានអង្គការសហប្រជាជាតិ គ្មានការកាត់ទោសមួយដែលអាចទុកចិត្តបាន) ខ្ញុំជឿថា អ្វីដែលខ្ញុំបាននិយាយពីខាងដើមគ្រាន់តែប៉ុណ្ណោះទេ គ្រាន់ថាខ្ញុំចង់បានអ្វីដែល Internationally accepted standard បើមានការចូលរួមពីអង្គការសហប្រជាជាតិនោះ យើងនឹងមានអំណោចផលដល់អ្វីដែលយើងថា Internationally accepted standard ស្តង់ដាមួយដែលអន្តរជាតិទទួលស្គាល់...ប៉ុន្តែមិនមានន័យថាយើងធ្វើអ្វីៗមិនបាននោះទេ ។ យើងបានលើកតាំងពីដើមទីមកហើយថា ដំណើរការកាត់ទោសនេះយើងផ្អែកទៅលើគោលការណ៍៣ៈ ទី១គឺគោលការណ៍អធិបតេយ្យភាពជាតិ ទី២គឺគោលការណ៍រក្សាស្តេរភាពជាតិ រក្សាការបង្រួបបង្រួមជាតិ ហើយទី៣គឺគោលការណ៍យុត្តិធម៌ដល់ជនរងគ្រោះ ។ យើងតែងតែតូហើយគោលទាំងបីនេះ ដូច្នេះមិនមានអ្វីយើងថាគ្មានការចូលរួមកាត់ទោសមិនបាននោះទេ ។ បើយើងចង់បាន International standard យើងក៏ចង់មាន Internationally accepted standard... អ៊ីចឹងគឺអ្វីដែលយើងនិយាយថា ទាល់តែមានការចូលរួមរបស់អង្គការសហប្រជាជាតិបានយើងធ្វើកើតនោះទេ បើគ្មានក៏យើងធ្វើកើតដែរ ប៉ុន្តែបើយើងចង់បាន Internationally accepted standard គឺយើងចង់ឲ្យមានការចូលរួមពី UN ។

(កំណត់ហេតុដោយ រ៉ា នៃរ៉ាន់ និង ខ៉ាន់ថាន់ ពៅដារ៉ា)